

УДК 330.341.1:338.432(477)

А. М. Щуревич,
аспірант кафедри публічної політики та політичної аналітики,
Національна академія державного управління при Президенті України, м. Київ

ІННОВАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ В РОЗВИКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

L. Shchurevych,
post-graduate student of the Department of Public Policy and Political Analysis,
National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv

INNOVATIVE PERSPECTIVES IN DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN UKRAINE

У статті висвітлено інноваційні перспективи розвитку аграрного сектору економіки України та проаналізовано його сучасний стан. Встановлено, що через низку соціально-економічних та геополітичних факторів виникли проблеми розвитку галузі, основними з яких є зменшення обсягу валової продукції сільського господарства, необхідність диверсифікації ринків збуту сільськогосподарської продукції, звуження фінансової бази розвитку сільськогосподарських підприємств, скорочення кількості малих фермерських господарств. У результаті дослідження визначено чітку роль аграрної політики в частині забезпечення прозорості та сприятливості регуляторної політики (скорочення кількості дозвільних процедур, формування ринку корпоративних прав, заборона непередбачених законами адміністративних втручань у ведення господарської діяльності, розвиток механізмів її саморегулювання, спрощення процедур державного контролю, законодавче врегулювання діяльності сімейних ферм та інше).

The article addresses the innovative perspectives of the agricultural sector of Ukraine's economy development and analyzes its current state. It has been established that due to a number of socioeconomic and geopolitical factors, there were problems of the development of the industry, the main ones being the reduction of gross agricultural output, the need for diversification of agricultural products markets, reduction of the financial base of agricultural enterprises development, reduction of the number of small farms. As a result of the study, the clear role of the agricultural policy in terms of ensuring transparency and favorable regulatory policy (reduction of the number of permits, formation of the corporate rights market, the prohibition of unforeseen laws, administrative interference in the conduct of economic activity, the development of mechanisms for its self-regulation, simplification of state control procedures, legislative regulation of activities family farms, etc.).

Ключові слова: аграрний сектор економіки України, аграрна політика, інноваційний розвиток, інноваційні перспективи, валова продукція сільського господарства, диверсифікація ринків збуту сільськогосподарської продукції, дерегуляція аграрного сектору.

Key words: agricultural sector of Ukraine agricultural policy, innovative development, innovative perspectives gross agricultural output, diversification of markets of agricultural production, deregulation of agricultural sector.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Розвиток аграрного сектору об'єктивно є визначальним у розвитку економіки України в цілому. В умовах мінливого зовнішнього середовища, посилення про-

цесів глобалізації, інтеграції до світового економічного простору слід виокремити наявність багатьох проблем, що заважають ефективного функціонування галузі. Подальші перспективи розвитку аграрного сектору залежать від оперативності і ефективності вирішення досконалості логістики зберігання, інфраструктури аграрного ринку, припинення використання застаріло-

го обладнання, повної адаптації української продукції до умов міжнародного ринку, а також відповідності вимогам щодо якості та безпечності сировини та харчових продуктів.

Першочергово, слід звернути увагу на недосконалість функціонування організаційно-правового механізму підтримки розвитку аграрного сектора. Оскільки нині спостерігається в повному обсязі відсутність фінансового забезпечення законів, що приймаються, і невиконання вже прийнятих законів та інших нормативно-правових актів, тобто низька виконавча дисципліна в державних органах влади.

Зокрема практично ускладнений аналіз ситуації щодо інноваційної діяльності в аграрній галузі через відсутність офіційної інформації про стан, характер та особливості такої діяльності. Адже всупереч рекомендаціям Євростату та організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), щодо збирання даних про інновації в Україні не аналізуються статистичні одиниці, де основним видом діяльності є сільське господарство.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Комплексне дослідження інноваційного розвитку в аграрному секторі економіки держави є предметом численних публікацій. Серед них можна виділити роботи Бородіної О.М., Гайдуцького П.І., Єранкіна О.О., Зінчук Т.О., Кириленка І.Г., Кропивка М.Ф., Лопатинського Ю.М., Лупенка Ю.О., Месель-Веселяка В.Я., Саблука П.Т., Федорова М.М. та ін.

Поділяючи думку науковців, вважаємо, що вирішення складних стратегічних завдань у аграрному секторі можливе завдяки використанню інновацій із забезпеченням комплексної взаємодії освіти, науки та підприємництва. Досліджуючи дане питання, С.А. Володін одним із завдань реалізації стратегічних напрямів інноваційного розвитку аграрного сектора визначив формування "... інноваційної політики в наукоємній сфері АПК для забезпечення безперервної інноваційної діяльності" [1, с. 349]. Подібне у пропозиціях щодо розвитку високотехнологічних аграрних виробництв має О.І. Даций, який пропонує "... розробити основні принципи державної інноваційної політики, створити нормативно-правову економічну, організаційну й фінансову базу цивільно-правового обороту результатів науково-технічної діяльності" [3, с. 313]. А тому подальший високотехнологічний розвиток галузі потребує комплексного законодавчого та науково-методологічного врегулювання інноваційних взаємовідносин в аграрному секторі України. Оскільки спостерігається відсутність узгодженості між реальними потребами галузі та діями наукових установ, що певною мірою є відображенням незбалансованості інноваційної системи. Низький рівень інноваційної активності сільськогосподарських товаровиробників є також і результатом недосконалої фінансової системи. Нововведення поребують, насамперед,

значних інвестицій. А також потрібна активна роль держави, перш за все, через створення концепції, стратегії та механізмів регулювання інноваційного розвитку аграрного сектора.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є пошук інноваційних перспектив розвитку аграрного сектора України та аналіз ролі аграрної політики у становленні конкурентоспроможного аграрного виробництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Вагомий внесок у розвиток сучасної України робить сільське господарство, формуючи 14 відсотків валової доданої вартості та біля 40 відсотків валютних надходжень від експорту. У ньому використовується основних засобів вартістю понад 100 млрд грн, господарюючи суб'єкти користуються 19,8 млн га сільськогосподарських угідь (2016 р.). Сільськогосподарські підприємства виробляють на 690,9 млрд грн продукції [6].

Розвиток науково-технічного прогресу та активізація інноваційних процесів відіграють значну роль в аграрному секторі. Зокрема в рослинництві запроваджуються нові технології вирощування агрокультур, систем обробітку ґрунтів, технологій зберігання виробленої продукції. Популярними стають технології "нульового" обробітку ґрунтів, "точного" землеробства, системи паралельного водіння агротехніки та внесення добрив для захисту рослин, яке базується на GPS-навігації. У тваринництві комплексні інновації можуть дозволити собі лише агропромислові інтегровані формування (агрохолдинги) або фінансово стійкі господарства. Основна ж кількість підприємств сільського господарства вимушена орієнтуватися на поелементне вдосконалення технологій виробництва та зберігання продукції, що пов'язане зі зміною кількості й параметрів робочих операцій та підвищенням їх якості [2].

Серед напрямків інноваційного розвитку аграрного сектора можна виділити:

- 1) створення та впровадження у виробництво високопродуктивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, нових порід тварин і птиці;
- 2) стимулювання агроекологічної діяльності, зокрема, розвитку альтернативного органічного агровиробництва;
- 3) формування високоосвічених професійних кадрів [9].

Однак слід зазначити, що перспективні напрями й характер здійснення інноваційних процесів в аграрному секторі залежать від державної аграрної політики країни.

Інноваційні процеси в Україні регулюються Законом України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 року, де визначені правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлені форми стиму-

лювання державою інноваційних процесів і спрямована підтримка розвитку економіки країни інноваційним шляхом. Сформовано мету і принципи державної інноваційної політики. Зазначається, що головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції. Основними принципами державної інноваційної політики є: орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України; визначення державних пріоритетів інноваційного розвитку; формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності; створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу; забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності; ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємства у науково-виробничій сфері; здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок; фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності; сприяння розвитку інфраструктури; інформаційне забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності; підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності [4].

Динаміка розвитку світової економіки свідчить про те, що серед основних чинників конкурентоспроможності країн визначальним є впровадження ефективних механізмів інноваційної політики, що забезпечують конкурентоспроможність економіки. Більшістю держав, які майбутній економічний розвиток пов'язують із здобутками науки та активними інноваційними процесами, розроблено документи, що визначають концептуальне і стратегічне бачення перспектив інноваційного розвитку економіки та формування національної інноваційної системи. Такий документ уперше було розроблено у США, його мають Великобританія, Франція, Німеччина, інші країни ЄС, а також Росія, Білорусь, Казахстан тощо.

Досвід розвинених країн світу підтверджує, що ключова роль у забезпеченні умов інноваційного розвитку, формуванні національної інноваційної системи належить державі, яка встановлює стратегічні цілі, забезпечує ресурсну підтримку, зокрема бюджетне фінансування, податкове стимулювання, кредитування тощо. Особливе значення у процесах функціонування національної інноваційної системи має організація та стимулювання процесів оновлення технологій, передачі наукових розробок із сфери знань у виробничу сферу, що досягається за допомогою розвитку системи освіти, ринку інтелектуальної власності, створення інноваційної інфраструктури, фінансового та податкового стимулювання науково-технічної діяльності тощо.

Своєчасне введення інновацій в аграрному секторі стане вирішальним етапом усебічно підготовленого й

дієвого інноваційного процесу на основі підвищення врожайності через хімізацію, нові технології внесення добрив, нові сорти сільськогосподарських культур, породи тварин тощо. Та можливе при реалізації на малих за розміром господарствах і завдяки всебічному узгодженні дій науки, суб'єктів господарювання та освіти.

Підвищення рівня внутрішньої і зовнішньої конкурентоспроможності аграрного сектору України, раціональне використання, збереження і відродження природних ресурсів та підвищення рівня життя в сільській місцевості, на нашу думку, є реальним завдяки створенню Державної цільової програми інноваційного розвитку аграрного сектору економіки України як спільного проекту державних і регіональних фінансових, науково-освітніх, виробничих та інших суб'єктів інноваційного процесу. Впровадження в дію розроблених програмних дій сприятиме реалізації задекларованих принципів розвитку аграрного сектору на інноваційних засадах; наблизить та поєднає в цілях і завданнях освіти, науки та виробництва, забезпечивши, таким чином, синергетичний ефект від їхньої тісної взаємодії; сприятиме відновленню та гармонізації екосередовища; забезпечить підвищення рівня конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, товаровиробників, галузі. Зокрема на Парламентських слуханнях зазначалося, що поточна ситуація в інноваційній сфері робить нагальною розробку такої державної політики, яка забезпечувала б розширене відтворення об'єктної бази інноваційної діяльності та незворотний вплив інновацій на прискорений економічний розвиток країни. У зв'язку з цим головним завданням створення національної інноваційної системи є консолідація зусиль законодавчої і виконавчої влади, наукових та бізнесових кіл суспільства на оптимальне комплексне вирішення методологічних, стратегічних і тактичних проблем формування національної інноваційної системи, на вироблення стратегії інноваційного розвитку України в умовах глобалізаційних викликів, що дає змогу відкрити перспективи для впровадження інноваційної моделі розвитку країни, забезпечити її конкурентоспроможність, що саме економічний чинник має бути домінуючим при формуванні та оцінці кінцевих результатів конкретної інноваційної діяльності [7].

Важливими перспективами інноваційного розвитку є інтелектуальна праця, що знаходиться в прямо пропорційній залежності від соціального розвитку, та природні ресурси, кількість і якість яких є похідною величиною від екологічного розвитку країни. Співвідношення між витратами на інновації, що забезпечують розвиток аграрного сектору, і витратами, спрямованими на здійснення соціальних та екологічних інновацій має відповідати максимальному економічному ефекту та гарантуватиме фінансове забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку галузі. Та в подальшому забезпечить гармонійне поєднання економічного піднесення країни та галузі з одночасним покращенням соціально-екологічних умов життя суспільства.

А також зазначимо, що головною ланкою агропромисловості повинні стати стабільні ціни, орієнтуючись на які фермери могли б визначати оптимальний обсяг ви-

робництва продукції. Тому потрібні суттєві зміни у цінній політиці для розвитку і процвітання сільського господарства України.

На думку експертів, уряд України досяг значних результатів у роботі, що проводиться з дерегуляції аграрного ринку. Однак цей процес необхідно продовжувати. Так, оптимізації потребує логістика перевезення аграрних вантажів, потрібне створення ефективною системи хеджування ризиків, удосконалення процедури сертифікації насінневого матеріалу тощо [8].

Зокрема вирішити питання щодо формування ринку землі: визначити місце землі в системі економічного обігу; створити належні умови для реалізації громадянами права власності на землю; удосконалити інфраструктуру ринку землі.

Окремим аспектом слід виділити розвиток фермерських господарств. Максимальне сприяння держави шляхом надання підприємцям вигідних кредитів, що б допомогло збільшити кількість такого виду господарств, адже за даними статистики, в Україні спостерігається тенденція до зменшення їх кількості. Тобто надання стартового капіталу, на основі якого можна було б побудувати ефективно функціонуюче виробництво. Потрібно забезпечити гарантії збуту всієї виготовленої сільськогосподарської продукції за вигідними цінами; створити умови за яких фермерські господарства матимуть можливість змінювати свою технічну базу на сучаснішу.

Сьогодні фінансово-економічна підтримка аграрного сектора здійснюється переважно через комплекс програм, кожна з яких має на меті підвищення ефективності виробництва та дохідності товаровиробника. При цьому через брак коштів Державного бюджету України ця підтримка на 80 % здійснюється за рахунок сприятливої податкової політики, що є непрямою формою субсидювання галузі.

Зокрема доцільно виділити основні характеристики сучасного етапу інноваційного процесу в сільськогосподарських підприємствах:

- порівняно високий рівень інноваційної активності,
- взаємообумовленість ступеня інноваційної активності підприємства та його прибутковості,
- диверсифікація напрямів інноваційної діяльності ефективних підприємств,
- домінування імпортних зразків у структурі нової спеціальності,
- абсолютне переважання власних коштів підприємств серед джерел фінансування інновацій,
- низький рівень використання підприємствами інституційних джерел інформації щодо інноваційних розробок,
- недостатня наявність позитивних ефектів для довкілля від впровадження агроновацій [5].

Хочемо зауважити, що важливе значення для визначення інноваційного потенціалу розвитку аграрного сектору має вивчення фактичного стану існуючої соціально-економічної ситуації в межах окремих сільських територіальних громад, регіонах та державі в цілому, оскільки успішність реалізації інноваційних

проектів, в кожному конкретному випадку, залежить від цілої низки факторів, що так чи інакше впливають на процеси. Разом із цим потребує удосконалення система державної підтримки інновацій у сільському господарстві та в інших сферах економічної діяльності на селі. Зокрема, мова йде про застосування таких інструментів інноваційного менеджменту, як фінансування будівництва об'єктів соціально-виробничої інфраструктури, створення агропромислових кластерів та агроіндустріальних парків, стимулювання конкуренції на аграрному та суміжних із ним ринках.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Сучасний етап розвитку аграрного сектору України супроводжується загостренням низки соціально-економічних проблем. Нові виклики вимагають своєчасної реакції держави, аграрної науки і практики. Тому подальші перспективи українського аграрного сектору залежать від його оперативної та ефективної адаптації до нових умов господарювання для зайняття гідного місця серед провідних виробників агропродовольчої продукції в світі.

Пріоритетним напрямом інноваційної діяльності є впровадження найбільш перспективних агротехнологій задля підвищення продуктивності виробництва з метою зниження витрат на одиницю продукції та зміцнення її конкурентоспроможності на внутрішньому і світовому ринках.

Вагомим чинником розвитку аграрного сектору економіки виступає наявність інформаційно-інноваційного забезпечення та присутність у агровиробників потрібного рівня знань і відповідної кваліфікації.

Зокрема, посилення інноваційної активності сільськогосподарських виробників можливе передусім за покращення їх загального фінансового стану шляхом всестороннього залучення коштів, що має стати пріоритетним напрямом в аграрній політиці.

Держава має забезпечити активізацію інноваційної діяльності галузі за умов створення і підтримання об'єднаних малих господарств і сімейних фермерів (зокрема кооперативів) як засобу розширення можливостей інвестування таких виробників, просування у їх середовищі науково-технічних інновацій; активізації діяльності наукових установ щодо співпраці з аграрними підприємствами та покращення поінформованості аграріїв у сфері поширення інновацій.

Таким чином, у стратегічній перспективі слід створити умови для зростання загального рівня продуктивності аграрного сектору на основі його інноваційного розвитку. При цьому формуючи рівні конкурентні переваги в аграрному секторі шляхом спеціального режиму регулювання діяльності агропромислових корпорацій і вилучення частини їх надприбутків для вирішення завдань сільського розвитку.

Українські реалії прискорюють прийняття важливих для країни рішень, у тому числі розвиток інноваційної політики країни з орієнтацією на економіку майбутнього.

Література:

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку): монографія / М.В. Присяжнюк, М.В. Зубець, П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров, О.Ю. Грищенко [та ін.]; за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. — К.: ННЦ ІАЕ, 2011. — 1008 с.
2. Володін С.А. Теоретико-методологічні та організаційні засади інноваційного провайдингу на наукоємному аграрному ринку / С.А. Володін. — К.: ЗАТ "Нічлава", 2007. — 384 с.
3. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України: монографія / О.І. Дацій. — К.: ННЦ ІАЕ, 2004. — 428 с.
4. Закон України "Про інноваційну діяльність" (04.07.2002 № N40-IV) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
5. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / За заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. — К., 2015. — 336 с.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу [<http://ukrstat.gov.ua>]
7. Постанова Верховної Ради України "Про рекомендації парламентських слухань на тему: Стратегія інноваційного розвитку України на 2010—2020 роки в умовах глобалізаційних викликів" (21.10.2010 №2632-VI) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2632-17>
8. Потіха А. Сільське господарство в економічній системі України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=584:silske-gospodarstvo-2&catid=63:rezonans&Itemid=393
9. Саблук П.Т. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення) / П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров // Економіка АПК. — 2013. — № 12. — С. 3—13.

References:

1. Prysiazhniuk, M. V. Zubets', M. V. Sabluk, P. T. Mesel'-Veseliak, V. Ya. Fedorov, M. M. and Hryshchenko, O.Yu. (2011), *Ahrarnyj sektor ekonomiky Ukrainy (stan i perspektivy rozvytku)* [Agricultural sector of Ukraine's economy (state and prospects of development)], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
2. Volodin, S.A. (2007), *Teoretyko-metodolohichni ta orhanizatsijni zasady innovatsijnoho provajdynhu na naukoiemnomu ahrarnomu rynku* [Theoretical, methodological and organizational principles of innovation provision on the science-intensive agrarian market], ZAT "Nichlava", Kyiv, Ukraine.
3. Datsij, O.I. (2004), *Rozvytok innovatsijnoi diial'nosti v ahropromyslovomu vyrobnytstvi Ukrainy* [Development of innovative activity in agroindustrial production of Ukraine], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), *The Law of Ukraine "About innovation activity"*, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (Accessed 15 April).

5. Heiets', V.M. (2015), *Innovatsijna Ukraina 2020: natsional'na dopovid'* [Innovative Ukraine 2020: National Report], NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

6. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2018), available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed 15 April).

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine "On Recommendations of Parliamentary Hearings on the theme: Strategy of Innovative Development of Ukraine for 2010-2020 in the context of Globalization Challenges", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2632-17> (Accessed 15 April).

8. Potikha, A. (2014), "Agriculture in the economic system of Ukraine" available at: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=584:silske-gospodarstvo-2&catid=63:rezonans&Itemid=393 (Accessed 15 April).

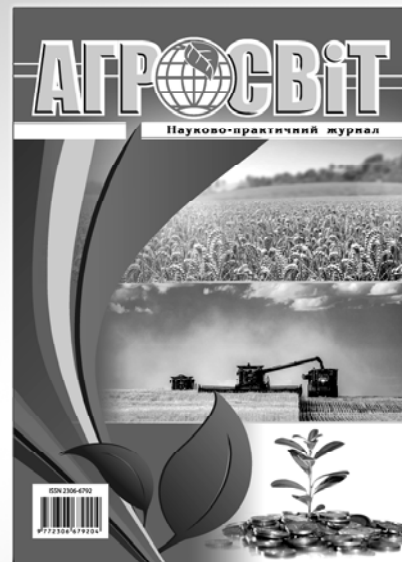
9. Sabluk, P. T. (2013), "Agricultural reform in Ukraine (achievements, problems and ways of their solution)", *Ekonomika APK*, vol. 12, pp. 3—13.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2018 р.

АГРОСВІТ

www.agrosvit.info

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІКИ